

REMISSVAR

2022-12-02

Dnr: BO 2022-0184

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.fs@regeringskansliet.se

God tvångsvård – trygghet, säkerhet och rättssäkerhet vid psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård (SOU 2022:40)

(dnr S2022/03212 (delvis))

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barn och ungas rättigheter utifrån Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som sedan 1 januari 2020 är lag.

Barnombudsmannen är i stort positiv till förslagen som läggs, och lämnar synpunkter på vissa delar av betänkandet som bedöms som särskilt relevanta utifrån ett barnrättsperspektiv.

Allmänt om betänkandet

Barnombudsmannen välkomnar att utredaren i betänkandet på ett tydligt sätt synliggör barns behov i sammanhanget och redogör för förslagets koppling till barns rättigheter enligt barnkonventionen. Även Barnrättskommitténs allmänna kommentarer refereras på ett adekvat sätt. Det är centralt för rättstillämpningen att kopplingar som dessa görs och tydligt framgår.

Barnombudsmannen välkomnar även att utredningen tagit del av och beaktat barns erfarenheter i arbetet med framtagandet av förslag i kapitel 5. Detta tillvägagångssätt ligger väl i linje med rätten till delaktighet enligt artikel 12 i barnkonventionen.

5.3.1 Att barn inte får tvångsvårdas tillsammans med vuxna ska vara huvudregel

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget men betonar, liksom utredningen, att för att frångå huvudregeln med hänvisning till undantaget krävs att vårdgivaren gör en noggrann bedömning av den särskilda situationen utifrån barnets bästa (artikel 3).

Barnombudsmannen anser alltså att bristande resurser aldrig ska kunna utgöra ett skäl för att vårda barn tillsammans med vuxna, och bedömningen av om så ska ske aldrig får göras schablonmässigt. Kopplat till detta menar Barnombudsmannen, i likhet med utredningen, att ett beslut att vårda ett barn tillsammans med vuxna endast får motiveras utifrån barnets bästa, inklusive kravet på god vård.

Barnombudsmannen vill i sammanhanget betona att en sammanvägd bedömning behöver göras där barnets vilja är en central utgångspunkt.

För att barnets bästa ska kunna fastställas, behöver barnet ha beretts reell möjlighet till delaktighet vilket bl.a. förutsätter att barnet fått information om de olika alternativen på ett sätt som barnet kan ta till sig samt att barnet har tillfrågats under trygga och tillåtande förhållanden.

6.3.1 Beslut om tvångsåtgärder för att upprätthålla ordning eller säkerhet ska kunna överklagas

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget men vill understryka att de överklagandemöjligheter som föreslås i de delar som rör barn, måste följas av rutiner som innebär att klagomöjligheten för barn blir reell. Det innefattar bl.a. barnanpassad information, stöd i klagoprocessen och en trygghet i processen.

6.3.2 IVO ska utreda klagomål på överklagbara beslut

Barnombudsmannen vill erinra om att barnet måste ha en reell möjlighet att klaga på ett beslut. Barn är särskilt utsatta och behöver ofta stöd i att klaga på beslut. Av betänkandet framgår ett generellt resonemang kring patienters svårighet att avgöra vad för slags talan de vill driva. För barnen torde avvägningen vara ännu svårare och Barnombudsmannen saknar resonemang kring detta.

6.3.3 Möjlighet att överklaga beslut om behandling utan samtycke – två alternativ

Barnombudsmannen instämmer med utredningen i bedömningen att frågan behöver utredas närmare.

6.3.4 Patienter ska informeras om möjligheterna att få ett beslut om tvångsvård prövat av en oberoende instans

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget men vill återigen (se kommentar under 6.3.1) betona att barnet ska få information på ett sätt som barnet kan ta till sig samt att barnet ska få informationen under trygga och tillåtande förhållanden. Detta för att säkerställa reell möjlighet till delaktighet i enlighet med artikel 12 i barnkonventionen.

8.3.1 Endast patienter som anges i 1 § andra stycket LRV får placeras på LRV-inrättningar

Som Barnombudsmannen förstår förslaget innebär det att även barn som vårdas med stöd av LPT i undantagsfall kan komma att tillfälligt placeras på LRV-inrättningar om det finns en omedelbar fara att barnet allvarligt skadar någon annan, även om det inte är till barnets bästa. Det finns inga särskilda LRV-inrättningar för barn. Förslaget innebär således att barn, till skillnad från förslaget i 5.3.1, i dessa situationer skulle vårdas tillsammans med vuxna med hänvisning till andras säkerhet. Det aktuella förslaget innebär dessutom särskilda risker för barnet utifrån den miljö som en LRV-inrättning utgör.

Barnombudsmannen förstår de problem utifrån trygghet och säkerhet som ligger till grund för förslaget. Barnombudsmannen vidhåller dock (se kommentar under 5.3.1) att ett beslut att vårda ett barn tillsammans med vuxna endast får motiveras utifrån barnets bästa, inklusive kravet på god vård. Utifrån detta anser Barnombudsmannen att barn som vårdas med stöd av LPT inte ska kunna placeras på rättspsykiatrisk avdelning på grund av säkerhetsrisk eller dylikt. Barnombudsmannen vill dock understryka hälso- och sjukvårdens ansvar att i sådana situationer säkerställa att såväl det enskilda barnets bästa som övriga barns bästa på LPT-avdelningar kan tas om hand.

8.3.2 Allmän inpasseringskontroll möjliggörs på samtliga LRV-inrättningar och 8.3.3 Allmän försändelsekontroll möjliggörs på samtliga LRV-inrättningar

Barnombudsmannen, som i och för sig inte har något att erinra mot att inpasseringskontroll möjliggörs enligt förslaget, vill utifrån främst artikel 3 och 40 i barnkonventionen understryka att förslagen innebär ett betydande integritetsintrång, i synnerhet för barn. Barnombudsmannen betonar att det därför måste ställas krav på att den som utses för uppdraget är lämplig och får relevant utbildning och information om barns rättigheter i en sådan situation och att kontrollerna genomförs med respekt för barns rättigheter.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Janna Kokko och juristen Johanna Gillström. I den slutliga handläggningen har även bitr. avdelningschefen och chefsjuristen Tove Björnheden deltagit.

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman